

Medisinsk Ordliste

Her er en liste som forklarer de hyppigste medisinske begrep og fagord på «norsk.»

A

ADL: Aktiviteter i dagliglivet

Afasi: Tapt evne til å snakke

ALS: amyotrofisk lateralsklerose, ALS, en sykdom med svinn av nerveceller (nevrodegenerativ sykdom) av ukjent årsak, som ytrer seg ved muskelsvinn (amyotrofi), lammelser og muskelstivhet (spastisitet).

Anestesi: bedøvelse

Apoplexia cerebri: hjerneslag, forårsaket enten av en blødning i hjernen eller en blodpropp i hjernen.

Apraksi: tap av evne til å gjøre praktiske gjøremål uten at det foreligger lammelser.

ASA: Acetylsalisylsyre

Ataksi: ikke samordnete, usikre, ustø, klossete bevegelser

Atrofi: svinn, innskrumping

B

Benign: Godartet

Biopsi: vevsprøve

C

Cancer: kreft

Cerebellum: lillehjernen

Cerebral angiografi: røntgenbilde av blodårer i hjernen etter innføring av kontrastmiddel via kateter fra lysken.

Cerebrum: storehjernen

Cluster headache: flere turer med uvanlig sterk, halvsidig hodepine 1 1/2 - 2 timers varighet. Ledsagende lysfølsomhet er ikke uvanlig, noen føler kvalme, men oppkast er uvanlig.

Creutzfeldt-Jakobs Sykdom: Sjelden, dødelig hjernesykdom som bl. a. har symptomer som framskridende sløvsinn, svinn av muskulatur, skjelving og talevansker.

Corticografi: Måling av elektrisk aktivitet i hjernen under hjerneoperasjon

D

Dekompresjonskammer: tank der lufttrykket kan styres nøye

Demens: sløvsinn, tap av åndsevner. Fellesbetegnelse på organiske sykdommer i hjernen som fører til en generell intellektuell svikt, glemsomhet, desorientering samt sviktende

dømmekraft. De fleste demenstilstander er progredierende, dvs. at de fører til større og større ødeleggelser i hjernen og multiple funksjonssvikt.

Demyeliniserende sykdommer: betennelsesaktige nervesykdommer der myelinhylsen rundt en del nervefibre blir borte, f. eks. MS.

Diastolisk blodtrykk: blodtrykket i "hvilepausen" til hjertet mellom to hjerteslag

Diplopi: Dobbeltsyn

Doppler: Ultralyd av blodårer

Dropfoot: hengefot ved lammelse av fremre leggmuskel.

Duodenalsonde: Slange ført ned gjennom nesen til tolvfingertarmen.

Dysdiadokokinesi: Problemer med å gjennomføre motsvarende bevegelser raskt etterhverandre

Dysetesi: Forstyrret sansevne, særlig av berøringssansen

Dysfagi: smerter eller vansker med svelging

Dysfasi: Talevansker som ikke kommer av feil med muskler eller nerver, men pga. skade eller sykdom i hjernen.

E

EEG, elektroencefalografi: opptak av den elektriske aktivitet i hjernen med elektroder som festes på hodet med pasta. Blir særlig brukt til undersøkelser om epilepsi, men også andre sykdommer i hjernen.

EMG, elektromyografi: Registrering av elektrisk aktivitet i muskler ved å sette inn tynde nåleelektroder.

Embolia cerebri: blodpropp til hjernen, en form for hjerneslag.

Encefalitt: hjernebetennelse

Encefalopati: sykdom eller mén i hjernen.

Epidural bedøvelse: før operasjonen sprøytes medik. inn i ryggen via en tynn slange

Epilepsi: tidligere også kalt fallesyke, anfallsvis og forbigående forstyrrelse av hjernens funksjoner med eller uten bevissthetsforstyrrelser eller kramper pga. eksessive elektriske utladninger i hjernen. Det store flertall av pasienter med epilepsi har mellom anfallene ingen symptomer og skiller seg ikke fra normalbefolkningen med hensyn til intelligens eller andre mentale egenskaper. Epilepsi fører ikke til psykisk utviklingshemming. Den forekommer hyppig, sannsynligvis hos 1 % av befolkningen.

Eufori: 1. velvære, lystfølelse 2. lystig, til tross for alvorlig sykdom.

Eutanasi: Fremskynding av døden hos sterkt plagede dødssyke

Evoked Responses (fremkalte responser): Registrering av EEG utslag etter stimulering av syn, hørsel eller en perifer nerve

F

Facialisparese: ansiktsslammelse

Feces: Avføring

G

Gangren: Koldbrann, vevsdød

Gen: Arveanlegg

Grand Mal: Epilepsi med kramper som omfatter hele kroppen og tap av bevisstheten

Guillain-Barré syndrom: betennelse i nervene som fører til rask innsettende muskelsvakhet eller lammelser som begynner i føttene og sprer seg oppover

GU: underlivsundersøkelse

H

Hallusinasjon: sanseoppfatning uten opphav og omgivelsene

Hallusinogen: Rusmiddel eller legemiddel som fremkaller hallusinasjoner

Hemianopsi: Halvsidig synstap.

Hemiparalyse: lammelse av den ene halvside av legemet

Hereditær: Arvelig

Hjerneslag: eller hjernelammelse, apopleksi, plutselig innsettende hjerneskode pga forstyrrelse i blodtilførselen til hjernen med mer eller mindre utbredt, oftest ensidig lammelse, av og til sensibilitetsforstyrrelser og/eller nedsatt allmenntilstand av forskjellig grad, og det kan inntre bevisstløshet. Skyldes hjerneinfarkt eller hjerneblødning.

Hjerneinfarkt: opphevet blodforsyning i en del av hjernen pga. at en blodåre til dette området er stoppet til.

Hjernesvulst: tumor cerebri, svulster lokalisert til hjernen, hjernehinne og den intrakranielle del av hjernenervene. Hyppigst forekommer svulster utgående fra nervesystemets støttevev, glia, i og omkring hypofysen og fra høre-balansenerven (8. hjernenerve). Spredning til hjernen av kreftsvulster i andre organer er ikke sjelden. Symptomer på hjernesvulst kan være hodepine, kvalme, brekninger, forandringer i synsnervepapillen (stasepapiller), epileptiske anfall og en rekke nevrologiske symptomer, alt etter svulstens lokalisasjon.

Hyperventilasjon: For hurtige åndedrag. Hyperventilasjon er en fysiologisk mekanisme for å bevare en normal konsentrasjon av oksygen og karbondioksid i blodet, samt en normal surhetsgrad (pH). Hyperventilasjon kan også sees hos personer som ikke lider av organisk sykdom. Hyperventilasjonsanfallene er da psykogent betinget. Ved uttalt psykogen hyperventilasjon vil personen merke svimmelhet, prikking i fingrene og rundt munnen, krampetendens i fingre/tær og eventuelt besvimelse. Disse symptomene skyldes at kroppens syre-base-balanse forrykkes.

I

Icterus: gulsott

Idiopatisk: Sykdom uten kjent årsak

Infarkt: område av dødt vev forårsaket av svikt i blodtilførselen tilområdet

Inflammasjon: betennelse

Inkubasjonstid: tiden som går fra smitte kommer inn i kroppen til den slår ut i sykdom

Intravenøst: inne i en blodåre (medikament)

Isjias: (til ischiadicus), smerter i lår, legg og/eller fot, oftest forårsaket av trykk på en eller flere av de ryggmargsrøttene (4. og 5. lumbalrot og 1. sakralrot) som danner *nervus ischiadicus*, den store nerven som går fra korsryggen nedover baksiden av låret og deler seg i to store grener i knehasen, *nervus tibialis* og *nervus fibularis*. Isjias er ofte forbundet med **lumbago**, og disse to tilstander er viktige poster i sykmeldingstatistikken.

K

Kognitiv svikt: Manglende samsvar mellom tanke og handling, sviktende minne, dårlig oppfatning av nye opplysninger osv.

Konfusjon: forvirring

Kongenital: medfødt

Kontraktur: Innskrumping eller sammentrekning av leddkapsel, sener eller muskler

Kontralateral: Som har å gjøre med motsatt side

Konvulsjon: Krampe, oftest brukt om allmenne kramper, f. eks epilepsi

Korea: Vedvarende ufrivillige bevegelser i lemmer og ansiktet

Kortex: Bark ; ofte brukt om hjernebark

Kranium: Hodeskallen

Kvadriplegi: lammelse av alle 4 lemmer

L

Labyrintitt: svimmelhet, kvalme som starter brått.

Lesjon: Skade

M

Malabsorpsjon: dårlig næringsopptak i tarmen

Malign: ondartet

Meningitt: hjernehinnebetennelse

Meninger: hjernehinner

Metastase: Spredning av sykdom fra opphavsstedet til et annet sted i kroppen, oftest brukt om kreftspredning.

Migrene: en anfallsvis opptredende hodepine som i begynnelsen gjerne sitter i den ene halvdel av hodet, ofte i pannen (hemicrani). Hodepinen følges ikke sjelden av kvalme, undertiden av brekninger, og sprer seg ofte til hele hodet. Hos enkelte opptrer det forbigående synsforstyrrelser i form av lysglimt eller mørke flekker i høyre eller venstre del av synsfeltet forut for eller i begynnelsen av anfallene (klassisk migrene). Anfallenes varighet og styrke er meget forskjellig

Motorisk afasi: tap av evne til å finne ord, trass i god oppfatningsevne.

MS - Multippel Sklerose: kronisk inflammatorisk sykdom i sentralnervesystemet med flere (multiple) harde knuter (skleroser) i nervesystemet. Sykdommen rammer det hvite hjernevevet i varierende grad. Symptomer / utfall etter hvor stor utbredelsen av skade er i hjernen.

Muskeldystrofi: En gruppe nedarvete sykdommer med nedbryting og svinn av muskelvevet og kraftløshet, uten av noe er galt i nervesystemet.

Myalgi: Muskelsmerter

Myasteni: Muskeltrøtthet som skyldes hemmet impulsoverføring fra nerve til muskel.

Myelitt: Betennelse i ryggmargen

Myopati: samlenavn for flere slags sykdommer i muskelvev

Myotoni: økt irritabilitet i musklene

N

Nevrasteni: nervetrøtthet, sjelelig trøtthet

Nevrofysiologi: Den delen av fysiologien (fysiske og kjemiske prosesser) som omfatter nervesystemet.

Nevrografi: måling av nerveledningshastighet

Nevropsykologi: studiet av forholdet mellom atferd og strukturer og funksjoner i nervesystemet. Innen klinisk nevropsykologi kartlegges psykologiske konsekvenser av ulike former for hjerneskader ved hjelp av tester og ulike hjerneavbildningsteknikker.

O

Oftalmoskop: redskap brukt til innsyn i det indre øye

Osteoporose: svinn og skjørhet i bein.

P

Palliativ: lindrende

Paralyse: lammelse, fullstendig tap av bevegelsesevne.

Parese: lett, ufullstendig lammelse

Parkinsonisme: skjelving, muskelstivhet, sene bevegelser

Plasmaferese: utskifting av blodplasma for å fjerne komponenter fra blodet

Polyradikulitt: betennelse i nerverøttene

Polysomnografi: registrering av EEG, pustebevegelser, kroppsbevegelser og andre funksjoner under søvn for å finne tegn på søvn-apné eller andre søvnforstyrrelser.

Prolaps: fremfall, nedsiging

Protein: eggehvitestoff

Pruritus: kløe

Pulsoksymetri: måling av oksygeninnhold i blodet

Psykosomatisk: Begrepet brukes i moderne terminologi i tre ulike betydninger.

1) Psykosomatisk brukes som en overordnet betegnelse for hvordan psykologiske forhold påvirker normale biologiske prosesser (biologisk psykologi), og eventuelt hvordan psykologiske forhold påvirker sykdomsprosesser eller utløser sykdom (psykobiologi). Kroppens reaksjoner på psykologiske belastninger (stressteori, aktivering) og samvariasjon mellom ulike personlighetstrekk og biologisk funksjon (fysiologi) er sentrale elementer.

2) Psykosomatisk brukes om lidelser hvor kroppslige symptomer dominerer pasientens plager uten at det kan påvises noen velavgrenset fysisk sykdom i tradisjonell forstand. Slike lidelser kalles *somatoforme lidelser*. Heri inngår somatiseringslidelser, hypokondri og visse smertetilstander. Kommunikasjonsmønstre, personlighet, årsakstilskrivelse, sykdomsatferd og sosialantropologiske forhold er sentrale elementer i forståelsen av somatoforme lidelser.

3) Psykosomatisk brukes også om psykiske lidelser som viser seg som en tilsynelatende somatisk sykdom. Legemlige symptomer kan av og til fullstendig dominere plagene til personer med psykiske lidelser, f.eks. bipolar lidelse, dissosiative lidelser, depresjon og panikk lidelse. Psykiske lidelser som spiseforstyrrelser og seksuelle forstyrrelser inngår også ofte i begrepet psykosomatisk medisin. Personlighetsforstyrrelser så vel som biologisk psykiatri og nevropsykiatri er viktige elementer i denne delen av psykosomatisk medisin.

R

Radikulitt: betennelse i roten til en ryggmargsnerv

S

Sinusytrombose: spesiell form for hjernetrombose som rammer de store venekanalene i den harde hjernebinnen.

Spinalbedøvelse: innsprøyting av bedøvelse i ryggen

Spinalpunksjon: innføring av nål mellom to ryggtagger for å ta ut ryggmargsvæske eller sette inn medikamenter.

Spinalbedøvelse: innsprøyting av bedøvelse i ryggen

Sutur: sting

Symptom: sykdomstegn, dvs. de forandringer i kroppen og dens funksjoner som en sykdom gir seg til kjenne ved. De er grunnlaget for all medisinsk diagnostikk. Det skjelnes mellom subjektive symptomer, dvs. de som pasienten selv kan føle, spesielt smerter og slapphet, og objektive symptomer, som kan registreres ved undersøkelse.

Søvnapné: kortvarig, forbigående stans i pusting i søvne

Spenningshodepine: tensjonshodepine, den hyppigste formen for hodepine, skyldes økt muskelspenning i muskler utenpå hodeskallen og/eller i nakkemuskulaturen, forårsaket av stress. Spenningshodepine oppleves ofte som et stramt bånd rundt pannen eller som et press over issen.

T

Tromboflebitt: årebetennelse

Trombolytisk behandling: behandling som løser opp blodpropper

Trombose: levring av blod i årene, blodpropp

Trykkammer: kammer med gass eller lufttrykk som bl. a. blir brukt til behandling av dykkere.

Tverrsnittssyndrom: Lammelse og tap av følesansen etter fullstendig eller delvis overskjæring av ryggmargen

U

Ultralyd: undersøkelse av indre organer

V

Veneflon: plastkanyle som blir ført gjennom hud og inn i vene.

Ø

Ødem: Oppsvulming av vev pga økt væskemengde i cellemellomrommene.